

1 Wat is talenbeleid?

Talenbeleid is een structurele en strategische poging van een heel schoolteam om de onderwijspraktijk aan te passen aan de taalleerbehoeften van de leerlingen, om hun algemene ontwikkeling te bevorderen en hun onderwijsresultaten te verbeteren. (Kris Van den Branden 2004, opgenomen in de talenbeleidsnota van Frank Vandenbroucke 2007.)

- structureel : wil zeggen dat het voeren van een talenbeleid geen eenmalig initiatief is, maar leidt tot een blijvende verandering in het taalgedrag van de leerlingen. We werken dit uit vanuit GOK (thema: taalvaardigheidsonderwijs), de werkgroep talenbeleid en de vakwerkgroepen.
- strategisch : wil zeggen dat alle partners van het schoolteam samen op een planmatige manier aan talenbeleid werken, bijvoorbeeld door aandacht voor instructietaal, door op personeelsvergaderingen aandacht te besteden aan talenbeleid. (cfr. talenbeleidsactieplan)
- onderwijsresultaten verbeteren: eerst en vooral de leerlingen het nut ervan laten inzien, effectmeting is gewenst, maar niet voor de hand liggend. We willen leerlingen aanzetten om zich vlot en correct uit te drukken en tot betere communicatie en begrip te komen.

2 Waarom een talenbeleid?

Een goed taalgebruik is een paspoort binnen de maatschappij om bepaalde doelen te bereiken. Taalvaardige jongeren die op het gepaste moment het juiste taalgebruik hanteren (er zijn situaties waar AN moet en situaties waar dialect kan) krijgen grotere kansen. De maatschappij vraagt taalvaardige jongeren. Correct taalgebruik helpt jongeren om hun emoties juister en verfijnder te uiten en te interpreteren.

Talenbeleid in de lessen is vanzelfsprekend: omzeggens in elk leerplan wordt er dan ook belang gehecht aan talenbeleid!

Gezien het profiel van onze tso-bso-school en de eigenheid van de verschillende afdelingen (die zich buiten de taalsector situeren) is slechts een beperkt aantal uren taal opgenomen in de lessentabel. Er werd een gemotiveerde keuze gemaakt om complementair uren Frans en Engels te voorzien. We hebben ook de intentie dit naar de toekomst te doen, ondanks de afbouw van het aantal lesuren per klas.

Mondelinge taalvaardigheid : leerkrachten stellen vast dat leerlingen vaak slordig spreken, dat ze zich steeds minder goed mondeling met correcte zinnen en juiste bewoordingen in het AN kunnen uitdrukken, of dat ze zelfs helemaal geen AN meer willen/kunnen spreken.

Verandering van de lees- en schrijfcultuur: leerlingen chatten en mailen in het dialect en sturen sms'jes in codetaal. Volledige zinnen of teksten schrijven is vaak iets dat ze alleen nog op school (moeten) doen. Boeken lezen kan ook bijdragen tot taalontwikkeling, maar ondervinding leert dat dit een uitstervend fenomeen wordt...

Daarom is een goed talenbeleid er dus niet enkel voor anderstaligen of leerlingen met bijvoorbeeld dyslexie. Talenbeleid moet er voor alle leerlingen zijn. We willen met alle leerkrachten en opvoeders een concrete aanpak uitwerken en zo leerlingen de taalvaardigheid bijbrengen die noodzakelijk is om in de school en in buitenschoolse contexten te functioneren.

Talenbeleid moet in de eerste plaats gerealiseerd worden in de lespraktijk en op het niveau van de klas. Aandacht voor taal kan echter maar effect hebben als collega's, vakwerkgroepen en schooldirectie eraan meewerken.

De duidelijke vraag vanuit het personeel om voor taalvaardigheid te kiezen als nieuw GOK-thema (juni 2011) en de resultaten van de GOK-bevragingen in het kader van taalvaardigheidsonderwijs (leerkrachten Nederlands/PAV enerzijds, andere leerkrachten anderzijds) vormen voor ons een belangrijke motivatiebron om het talenbeleid in VISO nieuw leven in te blazen.

3 Wie zijn de partners ?

De leerkrachten: in feite is elke leraar een leraar communicatie. Het is belangrijk dat hij aandacht heeft voor het eigen taalgebruik en die van de leerlingen om zo de leerlingen te stimuleren om bij antwoorden, discussiemomenten, een presentatie geven... ook een verzorgde taal te hanteren. Voorbeelden trekken.

Het ondersteunend personeel: in allerlei contactmomenten op de speelplaats, het secretariaat, in de gangen, bij naschoolse activiteiten... hebben zij een belangrijke voorbeeld- en correctiefunctie. Van leerlingen wordt gevraagd dat ze zich ook tegenover hen uitdrukken in correct AN. Wie dit niet doet, wordt daar door het ondersteunend personeel op gewezen.

Tal van werkgroepen: vakspecifieke (niet alleen de taalvakken), maar ook vakoverstijgende werkgroepen, die door hun initiatieven aan talenbeleid doen:

bv. GOK, leren leren, Comenius, Leonardo en GROS, maar ook pestpreventie, cultuur, gedichtendag...

De directie: het is evident dat een ondersteuning van het talenbeleid door de directie van groot belang is. Niet alleen de werkgroep talenbeleid, maar alle leerkrachten hebben wat aanmoediging en ondersteuning nodig bij extra inspanningen voor een goed taalgebruik.

In het nascholingsbeleid is talenbeleid een belangrijk thema. In dit verband nam de school in 2007-2008 deel aan een navorming vanuit het Eekhoutcentrum : 'Een talenbeleid op maat van jouw school ? Het kan!'

De pedagogisch begeleiders Frans, Nederlands en Engels worden regelmatig uitgenodigd op school om het werken aan talenbeleid te ondersteunen en faciliteren.

Hiernaast stimuleert de directie nascholingen rond talenbeleid in brede zin: vakspecifiek voor de leerkrachten talen (met o.a. aandacht voor de overstap van basis- naar secundair onderwijs), maar ook vakoverstijgend, bijv. i.v.m. interactieve en activerende werkvormen of omgaan met leerlingen met taalproblemen (dyslexie, anderstaligen...).

Op pedagogische studiedagen en personeelsvergaderingen wordt het facet taalgebruik regelmatig belicht.

Bovendien is de directie bereid om in talenbeleid te investeren via BPT- of GOK-uren. Hiernaast zorgt de directie voor de nodige materiële ondersteuning: pc en beamer in (haast) elk lokaal, positieve houding tegenover het gebruik van didactisch materiaal zoals bijv. bordboeken en cd-roms.

Zo helpt de directie een schoolklimaat creëren, waarvan iedereen aanvoelt dat taal een belangrijk onderdeel is van het opleidings- en begeleidingsproces van de leerling.

Externen: talenbeleid eindigt niet aan de schoolpoort: ook in contacten met externe partners zoals ouders, stageplaatsen, buitenlandse collega's, GIP-juryleden, sprekers, klanten, zorgvragers... is aandacht voor taal noodzakelijk

De leerlingen: we proberen waar mogelijk de leerlingen bij de realisatie van het talenbeleid op school te betrekken.

4 Motivaties voor een talenbeleidsplan

4.1 Een talenbeleid helpt de leerlingen de doelstellingen van het schoolcurriculum vlotter te halen

Hoe bereiken we deze doelstelling?

- Aandacht hebben voor taal in de klas: dit is nog te veel alleen een zaak van taalleerkrachten; op vergaderingen door leerkrachten of bijeenkomsten met leerkrachten en leerlingen moet gestreefd worden naar het hanteren van AN. Afspraak: personeelsleden spreken AN met leerlingen in de buurt!
- Vakoverschrijdende afspraken maken en samenwerking bevorderen: op verschillende navormingen en vanuit de werkgroep talenbeleid wordt aandacht besteed aan instructietaal (o.a. via de uitgewerkte kijkwijzer), er moet ook worden opgevolgd of de leerlingen deze instructietaal wel degelijk begrijpen; leerkrachten maken afspraken over formuleringen en timing van leerstofonderdelen (bijvoorbeeld: bij de geïntegreerde proef, integrale opdrachten, projectwerk...).
- De relatie tussen alle taalvakken optimaliseren: dit kan door middel van groeijisten van het eerste tot het laatste jaar en waarbij een aantal basisbegrippen blijvend worden geoefend.
- Voldoende aandacht schenken aan de beheersing van het vakjargon: pas als de leerling de taal van een vak beheerst, kan hij de inhoud van dit vak met kennis van zaken verwerven.

Een voldoende woordenschatbeheersing is cruciaal voor taalvaardigheid. Je hebt immers woorden nodig, en kennis over hun betekenis en gebruik om je gedachten en ideeën over te kunnen brengen, en dit zowel mondeling als schriftelijk. Ook voor het begrijpen van geschreven en gesproken taal is woordenschat belangrijk; zo is woordenschat de belangrijkste factor voor tekstbegrip, dat blijkt telkens weer uit onderzoek (o.a. Snow 2006, Hacquebord e.a. 2004). Een belangrijke oorzaak van taalachterstand bij jongeren is dan ook een te beperkte woordenschat.

- Eén van onze werkpunten vanaf 2012 is ernaar streven om vakwoordenboeken op te maken met inspraak van de leerlingen. We denken aan het aanleren van leesstrategieën in alle vakken en frequenter gebruik van het actief en coöperatief leren. Actieve en gedifferentieerde werkvormen zijn trouwens werkpunten binnen de nieuwe GOK-cyclus (september 2011 - juni 2014).

- De leerlingen bewuster maken van het belang van een correct mondeling en schriftelijk taalgebruik: meer spreekansen geven via actieve werkvormen, concrete afspraken maken tussen taalleerkrachten onderling en via de vakwerkgroepen (bijv. afspraken maken rond quoterings, het aanduiden van fouten, met onderscheid tussen de verschillende richtingen).
- Expliciet de link leggen tussen talenbeleid en de richtingen en vakken waar ook buiten de taalvakken sterk aan taalvaardigheid wordt gewerkt. Enkele duidelijke voorbeelden:
 - de belangrijke competentie ‘iets mondeling presenteren voor een groep’ binnen het kernvak integrale opdrachten in STW;
 - de basiscompetentie ‘onthalen en begeleiden van klanten (met item ‘ik geef informatie in AN’) in Haarzorg;
 - de algemene doelstelling ‘binnen een welomschreven opdracht communiceren in een 1 – 1 relatie’ in het vak Verzorging-voeding (17 u) in de tweede graad VV.
- De zorgverbreding stimuleren: om die reden werd taalvaardigheidsonderwijs een GOK-thema, we ontwikkelen een goed uitgewerkt dyslexiebeleid (met gebruik van Kurzweil), er zijn zorgklassen tijdens de examenperiodes, er is de GOK-studie voor 1A (met mogelijkheid tot extra begeleiding of verdieping voor Frans en Nederlands) en mogelijkheid tot wekelijkse inhaalles Frans in 1B en BVL. We werken op dit vlak ook samen met het CLB en GON-begeleiding. Algemeen verwijzen we hier ook naar ons uitgeschreven zorgbeleid, met algemene drempelverlagende zorgmaatregelen voor alle leerlingen en naar de specifieke maatregelen die we voor zorgleerlingen (= opgesplitst per leerstoornis) nemen.
- Het implementeren van vakoverstijgende eindtermen, o.a. in het kader van ‘leren leren’, de stam: communicatief vermogen en de contexten ‘sociorelationele ontwikkeling’ en ‘politiek-juridische samenleving’. Er lopen diverse internationale projecten, in de eerste graad (tso en bso) werd een cursus ontworpen die een compilatie vormt van Leefsleutels, Leren leren en Etiquette.

4.2 Een talenbeleid draagt bij tot een algemene en culturele vorming van de leerlingen

Hoe bereiken we deze doelstelling ?

- Door het realiseren van de vakgebonden eindtermen
- Door de vakoverschrijdende eindtermen (stam: esthetische bekwaamheid) te implementeren.

Enkele voorbeelden: aanbieden van toneel- en filmvoorstellingen, de creativiteit van de leerlingen stimuleren via het leerlingenfeest, het uitwerken van een ruime waaier aan thema's en projecten, de toneelclub, initiatieven op de gedichtendag, jaarlijkse deelname aan de voorleeswedstrijd 'voorleeskampioen', project Kunstbende, internationale uitwisseling...

4.3 Een talenbeleid draagt ertoe bij dat de school een voorbeeldfunctie vervult in haar interne en externe communicatie

Hoe bereiken we deze doelstelling ?

- Door bijzondere aandacht te besteden aan de gesproken taal: het gebruik van het Standaardnederlands MOET in schoolse situaties. Niemand mag zich laten verleiden om tegenover leerlingen in een tussentaal of zelfs in het dialect te spreken.
Dit geldt voor leerkrachten, leerlingen, opvoeders, directie en in de mate van het mogelijke ook voor het onderhoudspersoneel. Een belangrijk trefpunt in dit verband is het onthaal.
- Door bijzondere aandacht te besteden aan de geschreven taal: iedereen streeft naar een vlot en correct taalgebruik in documenten die voor interne of externe communicatie bedoeld zijn.
Enkele voorbeelden: briefwisseling voor ouders en leerlingen moet in een duidelijke, verstaanbare taal; een verzorgd schoolblad; een handleiding voor commentaren op rapporten of in agenda's; correct en tactvol onthaal en telefoongebruik door ondersteunend personeel; een smaakvol opgestelde website; verzorgde nota's en berichten voor stageplaatsen of andere externen enz.

4.4 Een talenbeleid moet de relatie tussen de taalvakken optimaliseren

Hoe bereiken we deze doelstelling ?

Door in de verschillende taalvakken dezelfde grammaticale terminologie te gebruiken én afspraken te maken over wanneer grammaticale begrippen worden aangebracht.

5 Prioriteiten voor onze school

Hiervoor verwijzen we naar het meest recente actieplan van talenbeleid en naar de uitwerking van het taalvaardigheidsonderwijs vanuit GOK. De talrijke verslagen en documenten die hierbij horen en die op het intranet van VISO te vinden zijn, bieden ook heel wat informatie.